

BUDÚCNOSŤ PROFESIONALIZÁCIE ČESKOSLOVENSKEJ ARMÁDY

Historické zmeny vnútropolitického situácie v stredoeurópskych a východoeurópskych štátoch na konci 90. rokov vyvolávajú potrebu zásadných zmien aj v chápaní celej oblasti obrany a obranyschopnosti štátu. ČSFR intenzívne hľadá novú politickú a štátnu identitu. Štátnici, politici, ale aj radoví občania vrátane príslušníkov veliteľského zboru vo svetle politických premien a novovzniknutej situácie formujú svoj vzťah k vlasti, nášmu demokratickému štátu aj prejavujú starosť a obavy o zachovanie štátnej suverenity.

Agresia Iraku voči Kuvajtu, aj keď spojenecké ozbrojené sily v relatívne krátkom čase ju zlikvidovali, ale aj ďalšie ohniská regionálnych nepokojov, túto starosť umocňujú.

Sme svedkami toho, že politické, štátne a vojenské vedenie trpezlivo hodnotí vznikajúcu situáciu v Európe, ale aj v ostatnom svete, prijíma kroky na upevnenie demokratického štátu a jeho suverenity. Verbálne naša občianska verejnosť, až na niektoré výnimky, túto snahu politického a štátneho vedenia podporuje, ale reálne kroky verejnosti nie sú s týmto prejavom totožné. Skôr sme svedkami toho, že v rôznych regiónoch sa niektorým ľuďom darí organizovať akcie, ktoré vzťah k obrane štátu ohrozujú, ozbrojeným silám splnenie zamýšľaných úloh sťažujú, alebo sa snažia zmať.

Ozbrojené sily vrátane Československej armády nepoživajú takú povest u občanov, aká je v každom štáte objektívne nutná. Vyčleňovné prostriedky na existenciu a rozvoj ozbrojených síl, vrátane vytvárania podmienok pre výkon služby, nie sú predmetom zlepšovania, ale sa zhoršujú.

Zjednodušené by sa dalo povedať, že sme v očiach verejnosti najmenej tam, kde bola Československá armáda v roku 1919.

Obnova plnej štátnej suverenity ČSFR a rozpustenie vojenských štruktúr Varšavskej zmluvy, aj skoré rozpustenie jej politického mechanizmu, nám nielen umožnilo, ale aj núti vykonať v oblasti vojenstva celý rad praktických opatrení. Z týchto úloh nie je zanedbateľná **profesionalizácia Československej armády**.

Myšlienka profesionalizácie nie je nová a historicky bola rôzne riešená. Vždy však v konkrétnych historických podmienkach a za určitých ekonomických možností. Na našom území pri existencii vojenskej doktríny Varšavskej zmluvy bola jej realizácia nereálna pre veľký rozsah (povinnosť) vyčleňovania ozbrojených síl do koaličného zastupenia a jeho útočný charakter.

Dnes otázka vytvorenia malej profesionálnej Československej armády vyvstala spontánne ako prejav suverenity štátu, všeobecnej mienky obyvateľstva aj zmeny politickej a politickovo vojenskej reality v Európe a vo svete. Významnú úlohu tu zohráva aj všeobecný názor, že malá, aj keď profesionálna armáda, nebude takou ekonomickou záťažou ako doteraz.

Najmä v poslednom období používaný termín "sily rozumnej dostatočnosti" zavádzajú k myšlienke, že na zabezpečenie obrany suverenity stačí len "rozumne dostatočná" malá profesionálna armáda, bez jej rozvinovania pri ohrození štátnej suverenity.

Nie je to tak. Kto dôkladne preštuduje Londýnsku deklaráciu o premene Severoatlantického paktu, ktorú vydali šéfovia štátov a vlád na schôdzke Rady NATO, konanej v Londýne v dňoch 5.-6. júna 1990, ten zistí, že skúsení štátnici a politici otázky obrany a obranyschopnosti považujú za veľmi dôležité, aby ich podceňovali a považovali na základe posledných udalostí v strednej Európe za vyriešené, ako to robí rad ľudí u nás v ČSFR.

V článku 2 uvedenej Londýnskej deklarácie zdôrazňujú, že bezpečnosť a stabilita nemajú iba vojenský rozmer.

Nepostavil som si za cieľ v tomto článku sa podrobne zaoberať otázkou bezpečnosti v celom komplexe, preto uvediem len krátku úvahu. Bezpečnosť nie je len politickou, vojenskou a medzinárodnoprávnou kategóriou, ale aj ekonomickou, humanitárnou a v posledných desaťročiach aj ekologickou kategóriou.

Bezpečnosť môže byť náhle ohrozená alebo výrazne ovplyvnená existujúcimi, alebo novo sa vytvorenými zásadnými rozdielmi v ekonomike štátov (s vážnymi sociálnymi dôsledkami), nenapraviteľným ohrozením životného prostredia v určitej oblasti, narušovaním alebo nerešpektovaním ľudských práv a základných slobôd občanov. Bezpečnosť každého štátu je natoľko spoľahlivá, nakoľko sa cítiť spoľahliví jeho susedia. Môže byť plne zabezpečená vzájomne len medzi štátmi, v ktorých ľudia majú potrebnú sumu politických, sociálnych, ekonomických a humanitárnych práv a tiež aj nevyhnutný počet ľudí odborne a morálne pripravených tieto práva brániť aj za cenu sebaobetovania.

Je pravda, že predovšetkým v Európe sa darí presadzovať zásada, že riešenie všetkých sporov patrí do rúk politikov a diplomatov. Že postačujú politické prostriedky riešenia konfliktov a netreba využívať prostriedky vojenské. Proti tejto zásade európskeho spolunažívania sa v posledných desaťročiach nevyslovil žiadny európsky politik. Na druhej strane v Európe nejestvuje žiadny štát, ktorý by hoci len deklaroval úmysel rozpustiť ozbrojené sily a ponechal si v ruke len prostriedky politické.

Dôvodom preto je aj napriek prebiehajúcemu procesu uvoľnenia vzťahov stále ideologicky rozdelený svet, nevyjasnená bezpečnostná situácia v samej Európe, jestvuje obava z jej vyhrotenia a rastu napätia pri riešení sporných problémov.

Dodnes nemôže nikto vylúčiť aj v Európe výbuch nekontrolovateľných nacionálnych sporov, sociálnych otrasov a ďalších aj mimoeurópskych (napríklad náboženských) vplyvov.

Účinný a spoľahlivý systém európskej bezpečnosti, napriek intenzívnej snahe ešte nie je dokončený a iba časť európskych štátov je členom NATO. V Európe

jestvuje popri sebe rad štátov, ktorých vzťahy nie sú kodifikované, nie je medzinárodne právny a uznaný kódex mierového riešenia sporov a nie sú ani žiadne záruky a vzájomné bezpečnostné záväzky štátov.

Viac ako 70ročná história nášho Česko-slovenského štátu nás poučila, ako málo spoľahlivé a niekedy nevýhodné je viazať sa na jedného, alebo diametrálne odlišných niekoľko málo spojencov. Preto naše politické a štátne vedenie podporuje myšlienku postupného vytvorenia celého systému KBSE.

Ako najideálnejšie sa javí vytvoriť celoeurópsky bezpečnostný systém, ktorý by komplexne riešil bezpečnostnú politiku štátov a skupín štátov. Než to Európa dosiahne, musí každý štát podľa svojich možností riešiť bezpečnosť v doteraz vytvorených vzťahoch.

Ako riešenie tejto situácie je vypracovaná nová Česko-slovenská doktrína. Tento prejav plnej štátnej a vojenskej suverenity má výhradne obranný charakter. Potvrďuje, že ČSFR nemá v úmysle nikoho napadnúť vojensky, nemá voči nikomu územné požiadavky, nepovažuje nikoho za potenciálneho nepriateľa a stanovuje vytvoriť takú armádu, ktorá ochráni suverenitu štátu a ubráni jeho výsostné územie.

Zo znenia Česko-slovenskej vojenskej doktríny vyplýva povinnosť ozbrojených síl byť pripravení na "obranu zo všetkých azimutov". Je teda zrejmé, že ČSFR musí mať armádu, armádu schopnú ubrániť demokraciu a slobodu občanov celého štátu. Z dôvodu, že musí zabezpečovať **všetkým obyvateľom** spoľahlivú obranu, jej dislokácia, organizačná štruktúra, výzbroj, výstroj, vybavenie a početný stav musia zodpovedať tejto potrebe.

Skutočnosť, že došlo k otepleniu medzinárodnej politickej situácie v Európe a je pripravená zmluva na zníženie počtov ozbrojených síl, umožňuje podstatne znížiť početný stav osôb a výzbroje aj našej armády. Táto skutočnosť je pre nás osobitne dôležitá teraz, keď hospodárstvo štátu je v etape prerodu na trhový spôsob jeho fungovania.

Novú štruktúru armády bude limitovať:

- vnútropolitická situácia a vzťah orgánov zo štátneho rozpočtu,
- geografická poloha ČSFR a jej štátnej správy,
- demografické možnosti štátu,
- výrobné možnosti ekonomiky (špeciálnej),
- existencia objektov vyčlenených pre armádu (letiská, sklady, kasárne, cvičiská, atd.),
- vybavenosť, výzbrojenie armády prostriedkami,
- pripravenosť veliteľského zboru.

Je prirodzené, že nová štruktúra armády musí zodpovedať aj úlohám, ktoré sa budú na armádu klásať. Stručne by sa dali formulovať ako úlohy:

- demonštrácia štátnej suverenity,
- jestvujúca vôľa a schopnosť obrany teritória štátu,
- schopnosť pomôcť obyvateľstvu pri veľkých priemyselných katastrofách a živelných pohromách,
- schopnosť a vôľa splniť medzinárodne prijaté záväzky.

Vychádzajúc z uvedeného, velenie armády predložilo na prerokovanie v Rade obrany štátu rad závažných koncepčných a realizačných návrhov. Napríklad

Základné úlohy Československej armády pri zabezpečení obrany a Koncepciu výstavby Československej armády...

V priebehu roka 1991 sa budú ďalej prerokovať v ROŠ:

- Komplexný program profesionalizácie Československej armády...
- Komplexná stratégia obrany krajiny a ďalšie závažné dokumenty.

V oblasti riešenia otázky profesionalizácie Československej armády bol vypracovaný rad výskumných a prognostických prác. Intenzívne sa skúmajú skúsenosti armád vyspelých krajín pri prechode na úplnú, respektíve čiastočnú profesionalizáciu, vypracúvajú sa prognózy ekonomického vývoja v ČSFR a ich dopad na uvažovaný postup a model profesionalizácie.

Je prirodzené, že prechod na profesionalizáciu nie je len vnútroarmádnou záležitosťou. Velenie armády pripraví príslušné dokumenty a návrhy, rozhodnutie ovplyvňujú štátne orgány, ale **rozhodnutie prijíma** najvyšší zákonodárny zbor - Federálne zhromaždenie ČSFR.

Postupný prechod na profesionálnu armádu prinesie rad kvalitatívne nových problémov, ktoré sa v Československej armáde doteraz neriešili. Predpokladom ich úspešného zvládnutia je analýza potrieb, zdrojov ich pokrytia a možností vytvoriť zodpovedajúce spoločenské a sociálne podmienky.

Treba veľmi podrobne prehodnotiť potreby mierového a vojnového doplňovania, vypracovať novú koncepciu vzdelávania sa, výcviku, riešiť vytvorenie stimulačných sociálnych podmienok a potrieb.

Z uvedeného je zjavné, že nejde o jednoduchý proces vydania rozkazu a stanovenia lehoty, dokedy rozkaz splniť.

Len pre názornosť uvediem dva problémy, ktoré musia byť veľmi konkrétne vyriešené do začatia realizácie programu profesionalizácie:

1. PLATOVÉ PODMIENKY

Jednou zo stimulačných otázok pre výber profesionálov je stanovenie platu.

Profesionálny vojak - **vodič** (napr. T-72, bojového vozidla, špeciálneho vozidla) vezme na seba záväzok služby v armáde pri vytvorení podmienok v komplexe atraktívnejších než je **vodič** v civile (autobusu, žeriavnik, buldozérista), to znamená pri platových reláciách roku 1990 na úrovni veliteľa roty až štábu práporu, inak ho nezískame. Aby sme nemali v armáde **len vodičov, ale aj** veliteľov tankov, družstiev, obslúh, čiat a rôt - musíme posúdiť celú škálu funkčného ohodnotenia a podmienok služby, aby boli ľudia ochotní aj tieto veliteľské funkcie zastávať.

2. UBYTOVANIE

Otázka úzko súvisí s pridelením bytov a dĺžkou záväzku pre službu profesionála. Treba zhodnotiť a rozhodnúť, či Československá armáda bude na základe záväzku (je možnosť od záväzku odstúpiť) pridelať byty a za akú dobu služby, alebo nebude pridelať a teda ako kompenzovať tento handicap, keď sa profesionál ožení. Okrem toho profesionáli nemôžu bývať v kasárňach, ako teraz vojaci základnej služby, ale v ubytovniach hotelového typu, ktoré zatiaľ nie sú a treba ich vybudovať.

Ak vezmeme do úvahy značné rozšírenie pacifistických názorov a nechť slúžiť v armáde (podriaďovať sa vôli iného) vôbec, iste každý uzná zdĺhavosť aj náročnosť

finančného riešenia tejto otázky. Chcem zdôrazniť, že prechod na profesionalizáciu aj pri súčasnom znižovaní počtov armády bude finančne veľmi náročný. Nedostatok prostriedkov na obdobie prechodu na profesionalizáciu môže jej program oddialiť alebo aj zmariť.

Je absurdná myšlienka, že je reálne napr. profesionalizovať tankový pluk tak, že k jednému termínu zrušíme doplňovanie vojakmi a poddôstojníkmi základnej služby a nastúpia profesionáli. Ešte počas trvajúcej existencie (teda 100 % nákladov pre súčasný pluk) dnešného pluku, treba vytvoriť podmienky pre budúcich profesionálov (teda náklady navyše).

Súhlasím s úvahou, že **po skončení** profesionalizácie budú náklady na armádu v oblasti vzdelávania, ošatenia, zdravotníckej starostlivosti a slúžneho nižšie než sú dnes. Je pochopiteľné, lebo početný stav osôb bude podstatne nižší.

Vzhľadom na rozsah článku som nezamýšľal robiť podrobný rozbor problémov a otázok, ktoré musíme riešiť v súvislosti s prechodom na profesionalizáciu. Uvedené príklady myslím presvedčivo naznačili, že velenie Československej armády rieši úlohu konkrétne a v potrebnom rozsahu aj s potrebnou rozvahou.

Samotný proces prechodu na profesionalizáciu je rozplánovaný vo fázach:

1. - prípravná fáza
2. - schvaľovacia fáza
3. - realizačná fáza

Realizačná fáza v súlade s Cieľovým modelom výstavby Československej armády je pracovne rozčlenená na:

- I. etapu - do roku 1993
- II. etapu - do roku 1997
- III. etapu - do roku 2005

Dnes zavŕšujeme prvú, to je prípravnú fázu. Do 30. 4. 1991 bude v Kolégiu ministra obrany prerokovaný Program profesionalizácie Československej armády.

Po prerokovaní v ROŠ bude Program predložený Federálnemu zhromaždeniu ČSFR na posúdenie a schválenie. Orientačne by sa to malo skončiť v lete 1991. Tým bude možné začať realizačnú fázu programu - jej prvú etapu.

Pre pochopenie náročnosti tejto etapy uvediem, že súčasťou etapy bude príprava a prerokovanie vo FZ ČSFR:

- Zákona o Československej armáde,
- Zákona o obrane a brannej povinnosti,
- Zákona o vojenských vysokých školách (novelizácia),
- Zákona o civilnej službe (novelizácia),
- Zákona o sociálnom zabezpečení príslušníkov ozbrojených síl.
- Zároveň bude treba zásadne upraviť pripravený návrh základných služobných poriadkov.

Súčasne sa zvažujú prístupy na vytvorenie jednotiek s vojakmi - profesionálmi. V podstate sú dva typy prístupu k tejto otázke.

Úplne profesionálna armáda - napríklad USA - vyžaduje vytvorenie tak výhodných podmienok pre výkon služby, že je možné zrušiť brannú povinnosť v mieri. Takáto armáda vyžaduje veľmi veľké náklady. Viac ako 50 % nákladov sa vynakladá na platy a ostatné výhody. Pritom to musí byť armáda veľmi moderná a

mobilitná, čo tiež vyžaduje vysoké náklady. Preto len skutočne bohaté štáty si aj pri existencii takejto armády môžu dovoliť platiť vlastný výskum, vývoj a výrobu vojenskej techniky.

Čiastočne profesionálna armáda - napríklad SRN, Francúzsko - v jednotkách sú stanovené funkcie, na ktorých môže byť zaradený profesionál alebo poddôstojník (vojak) základnej služby. To znamená, že v štáte platí zákon o brannej povinnosti aj v mieri. Pritom nie je vylúčené mať niektoré útvary alebo jednotky plne (100%) profesionalizované (napr. Francúzsko).

Na profesionálne jednotky sa budú klást' vysoké požiadavky. Samotná príprava osôb, ale aj náklady na platy podmieňujú modernú výbavu a výzbroj. Organizačná štruktúra aj výzbroj a technika musia umožniť vysokú manévrovosť v boji, schopnosť rýchlej prepravy na veľké vzdialenosti, vysokú pohotovosť na nasadenie, veľkú údernú silu, moderné prostriedky spoľahlivého utajeného velenia a vysoké organizačné schopnosti aj pevnú vôľu veliteľského zboru. Útvary musia byť schopné viesť rôzne druhy bojovej činnosti na samostatných smeroch a v horskom teréne.

Vysoké požiadavky sa budú klást' na výber osôb pre službu vojaka - profesionála. Okrem veľmi prísnych požiadaviek na zdravotný stav je možné charakterizovať budúceho profesionála takto:

Poddôstojníci a vojaci - mravná bezúhonnosť, primeraný stupeň vzdelania, telesná zdatnosť, vlastenecké cítenie, záväzok na 5 až 6 rokov. Ubytovanie na ubytovni hotelového typu, slobodný, pri skončení záväzku rekvalifikácia za výhodných podmienok, prednostné právo prechodu do štátnej služby (polícia, žandárstvo, colná správa, poštovníctvo pod dôchodkom a pod.), alebo po preškoľení do zboru rotmajstrov (dôstojníkov).

Rotmajstri (práporčíci) - mravná bezúhonnosť, telesná zdatnosť, vlastenecké cítenie, ukončené stredoškolské alebo odborné vzdelanie, absolvovanie vojenského kurzu alebo školy (niekoľko mesiacov). Zastávanie nižších veliteľských, výcvikových, technických, tylových a správnych funkcií. Záväzok 6 až 10 rokov, možnosť predĺženia do 40 až 42 rokov alebo pri záujme armády prechod do kurzu (školy) pre dôstojníkov. Do veku 40 až 42 rokov rekvalifikácia a uplatnenie ako u poddôstojníkov, po 40. až 42. roku veku nárok na primeraný dôchodok a prednostné umiestnenie v zodpovedajúcej funkcii štátnej správy.

Dôstojníci - mravná bezúhonnosť, zdravotný stav, vlastenectvo, ukončené minimálne stredné vzdelanie, záväzok 10 rokov a možnosť predĺženia až do 50. rokov veku. Mimoriadne predĺženie doby len so súhlasom ministra obrany. Pri odchode nárok na dôchodok s možnosťou voľby zamestnania bez krátenia dôchodku. V priebehu služby každé 2 až 3 roky atestácie na funkciách (nie administratívnych).

Z uvedeného je zrejmé, že tempo profesionalizácie bude ovplyvňovať aj opätovné získanie autority a vážnosti príslušníkov armády u štátnej a verejnej správy.

Profesionalizácia Československej armády nie je jednorázová akcia, ale proces, ktorý bude znamenať výstavbu novej armády a nového systému zabezpečenia obrany štátu. Vstup do procesu profesionalizácie je etapou budovania základov